

ПРВИ КОНГРЕС ПРАВНИКА ФНР ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пре рата су у Југославији правнички конгреси имали лепу традицију и дали су добре резултате. Међутим, после рата такви конгреси нису држани све до данас, иако је прошло скоро десет година. Додуше, последњих неколико година стално је претресана идеја о одржавању конгреса правника, али није могла бити остварена. И сасвим је разумљиво што досад није могао бити одржан такав конгрес. Дубоке револуционарне промене у нашем друштву, држави и праву ставили су право и правнике пред сасвим нове задатке, какве раније нису имали и у чијем решавању се нису могли утледати ни на стране узор. Правни поредак се није могао тако брзо изградити и стабилизovati, а прописи су се сувише често мењали да би се на њима могла сазидати нека сталнија зграда правних конструкција. Међутим, последњих неколико година показује се извесна стабилизација правног поретка, а правници су у међувремену стекли довољно искуства у решавању нових проблема да могу поставити извесна општа заједничка начела и расправљати о њима. Поред тога, у изградњи новог правног поретка се управо сада налазимо пред неколиким важним и актуелним питањима о којима је сасвим оправдано чути мишљење најширих кругова правника. С обзиром на све те услове било је могуће очекивати да ће један конгрес правника моћи корисно радити и дати значајан прилог даљој изградњи правног поретка, као и изградњи самих правника. И после дужих и брижљивих припрема одржан је Први конгрес правника ФНРЈ у Београду од 3 до 6 октобра т. г.

Свечано отварање конгреса одржано је 3 октобра. Конгрес је отворио претседник Савеза удружења правника Југославије Владимир Симић, потпретседник Савезне народне скупштине. У име Савезног извршног већа Конгрес је поздравио потпретседник Већа Александар Ранковић. Он је истакао да су у изградњи социјализма, у целини узев, правници показали успехе равне осталим трудбеницима, да се у изградњи социјалистичке демократије одувек придавао велики значај праву и правницима, пошто је законитост један од услова изградње такве демократије и изнео је низ проблема које треба решити у организацији наших правних служби и изградњи правног поретка, чему ће свакако и Конгрес допринети свој удео. Конгрес је поздравио и претставник правника Слободне Територије Трста.

4 октобра је почео радни део Конгреса. Првог дана пре подне Конгрес је радио у пленуму. Вођена је дискусија о рефератима које су др. Јосип Хрнчевић, претседник Савезног врховног суда, и др. Јован Ђорђевић, професор Правног факултета у Београду, поднели о теми „Улога права и правника у нашем данашњем друштвеном уређењу“. Реферати су били раније отштампани, и раздељени учесницима Конгреса, те су референти као увод у дискусију подвукли само главне мисли реферата. Они су истакли да улога права и правника у нашем друштву све више јача упоредо с развојем социјалистичке демократије. Темељ такве демократије јесте законитост, коју треба схватити као владавину права, у којој је сваком грађанину и друштвеној организацији загарантовано несметано уживање свих права и слобода које му социјалистичка демократија даје. Указано је

на разне слабости које се запажају у нашим правним службама. У рефератима је такође посвећена пажња проблемима наше адвокату-ре и раду правних факултета. У дискусији, у којој је учествовало десетак говорника, сви, ови, а и други проблеми, додирнути су и осветљени с више страна. Особита пажња је била и овде посвећена питању адвокату-ре, при чему су дошла до изражаја два мишљења — по једном, адвокати треба сами да управљају својом организаци-јом; а по другом, њима би у решавању проблема адвокату-ре требало да укаже помоћ друштво, стварајући једну врсту органа који би у оквиру адвокатске организације или упоредо с њом допринели да се адвокатура оспособи да извршава важне друштвене задатке који стоје пред њом.

4 октобра по подне и 5 октобра цео дан Конгрес је радио по ко-мисијама. Било је пет комисија, од којих је свака расправљала по једно актуелно питање нашег права. Свакој комисији је био достав-љен благовремено већи број реферата, који су били штампани или умножени и још пре Конгреса достављени делегатима. Тако је омогу-ћено да се реферати у комисијама не читају, већ да се одмах пређе на дискусију, што је омогућило бржи и плоднији рад.

У комисији за проблеме кодификације с нарочитим освртом на привредно право расправљао се велики број најтежих те-оретских проблема нашег права, а пре свега проблем друштве-не својине. У овом питању сви дискусанти су се сложили да код нас постоји као основна друштвено-економска појава и установа друштвена својина над средствима за производњу, као и да ту својину треба што је могуће адекватније правно изразити и учинити основом нашег новог правног система. Али се нису могли сложити у питању како је треба изразити. У вези с тим расправљано је и о методу конструисања правних појмова у вези с друштвеном основом, тј. о проблему тзв. нормативизма и социоло-гизма, односно економизма. Овде су се испојила два схватања — по једном, треба ићи што ближе укорак с економском основом; по другом — треба поштовати релативну самосталност правних кате-горија у односу на основу, јер ићи сувише близу ње значило би оне-могућити самосталну усаглашеност правног поретка у његовој нор-мативној садржини, а ово би, опет, одвело рђавом функционисању права, па и саме основе. Зависно од разних методолошких полазних гледишта, разни дискусанти су предлагали и различита решења. По једнима, наша друштвена својина је с гледишта уставног права за-иста нова правна категорија, али с гледишта имовинског права она је уствари класична својина, коју имају различити правни субјекти, или један једини — држава ФНРЈ. По другом гледишту треба раз-ликовати право друштвене својине као посебно право (чији је но-силац ФНРЈ) од права управљања које имају разни субјекти нижи од државе. Право управљања је наше практички најважније право и њега треба нарочито брижљиво обрадити у будућој кодифика-цији. По трећем гледишту, пак, довољно је узети само право управ-љања, а појам друштвене својине уопште не употребљавати, јер је право управљања управо истоветно са својином. По четвртм гле-дишту, најзад постоји подељена својина између разних субјеката. У вези с правом управљања расправљало се о његовој правној при-роди — да ли је стварно, облигационо или неко ново право. У вези с кодификацијом расправљало се о њеној оправданости уопште и данас код нас као и о обиму и систему кодификовања разних де-лова имовинског, односно привредног права. Већина се сложила да је кодификација и потребна и могућна али да је треба брижљиво припремити.

Комисија је на крају усвојила закључке у којима је утврђено да је кодификација имовинског, а посебно привредног права на

основу друштвене својине од великог значаја за учвршћење законитости и друштвених односа уопште а нарочито за даљи привредни развој. У вези с тим поздравља се иницијатива Савезног извршног већа на кодификацији привредних прописа. Комисија је такође утврдила да је досадашњи теоретски рад на проблемима у вези с кодификацијом значајно озбиљан прилог нашој науци и позвала на даљи такав рад, како теоретичара тако и практичара. Комисија на крају скреће пажњу на потребу изградње јединствене српско-хрватске правне терминологије, која би имала што мање разлике са словеначком и македонском.

У комисији која је расправљала о питањима привредних деликата и у рефератима и на дискусији утврђена је ванредно велика важност овог облика криминала данас и проучавање се кретало у правцу испитивања погодних правних и других мера којима би се он спречио. Као најважнија мера предложено је мењање и допуњавање односних кривичноправних прописа, а препоручене су и друштвено-политичке и криминолошке мере. Тежиште дискусије лежало је на питању нових прописа којима треба сузбијати овај криминал. Овде су се појавила различита гледишта, зависно од схватања основног проблема привредног деликта. Једни су сматрали да је привредни деликт обично кривично дело, док су други напротив узимали да је то посебна врста криминала, привредни преступ, који се налази на средини између кривичног дела и прескршаја. У вези с тим први су предлагали да се прописи о привредним деликтима укључе у Кривични законик, проширујући и мењајући садашњу главу XIX, тако да обухвати и остала дела из области привреде, док су други сматрали да за привредне деликте треба донети посебан законик. Друго питање о коме се највише дискутовало било је питање деликтне способности правног лица, тј., конкретно, питање може ли привредна организација извршити привредни деликт и бити за то кажњена. У вези с тим ушло се и у расправљање суштине правног лица при чему су једни заступали теорију функције, и отуд извлачили закључак да привредна организација не може кривично одговарати, а други су сматрали да је правно лице реална друштвена појава и закључивали да може кривично одговарати. То је, дакле, изазивало питање врсте одговорности (објективна или субјективна) и виности, као и питање казни итд.

У својим закључцима комисија констатује потребу кривично-правних мера за борбу против криминала у привреди и позива правнике да се још више ангажују у тој борби. Она тражи да се изврше измене у глави XIX Кривичног законика, да се прецизирају услови за одговорност привредних организација и других правних лица, да се утврде делатности које ту одговорност изазивају, предвиде мере за њихово сузбијање и пропишу потребне процесне одредбе. Комисија посебно сматра да треба појачати превентивне мере против привредног криминала, а пре свега друштвену контролу над пословањем привредних организација. Она исто тако сматра да треба развијати будност и свест о чувању друштвене имовине, „при чему политичко-друштвени рад правника треба нарочито да дође до изражаја.”

У комисији која је расправљала о неким проблемима правосуђа расправљало се уствари о четири посебна питања: о привредном судству, о учешћу грађана у правосуђу, о судској независности и друштвеној контроли рада судова и, најзад, о методу рада судова. О сваком од ова четири питања било је поднето више реферата и о њима се дискутовало. У погледу привредног судства утврђено је да је државна арбитража показала велике успехе у раду и инсистирало је да се њена искуства што више искористе у раду привредног судства, а нарочито с обзиром на брзину суђења. У том циљу су ис-

питиване мере које би могле убрзати тај поступак, али уз очување права странака и гаранتيју да се утврди материјална истина. Нарочито се расправљало питање колико је погодан систем правних лекова и изражена је сумња да има сувише тих лекова, као и питање неопходности усмене расправе у свим случајевима и др.

У вези с питањем учешћа грађана у правосуђу посвећена је пажња историји настанка пороте у свету и код нас, а посебице од народноослободилачке борбе до данас. Полазећи од класног карактера судства и јединства народне власти, сви су се сложили да је учешће судија поротника у нашем систему неопходно. Али су се сви сложили и у томе да постоји низ слабости у функционисању нашег система и у вези с тим су испитиване мере које би помогле да се ове слабости избегну. Анализиране су врсте слабости и мера, па је утврђено да оне постоје како код претставничких органа који бирају судије поротнике тако и код самих грађана-бирача, како код сталних судија и претседника већа и суда тако и код поротника, који често недовољно брижљиво и уредно врше своју дужност.

У погледу независности суда и друштвене контроле њиховог рада анализирана је независност нашег судства и њене гаранције, и утврђено је да је она реално загарантована, али је исто тако истакнуто и то да суд не може бити изолован од друштва, па да мора постојати и ефикасна друштвена контрола његовог рада, која уствари неће бити само контрола већ и помоћ у том раду. Набачена је и мисао о успостављању друштвених органа који би вршили такав надзор и указивали помоћ судовима.

Најзад, расправљање питања метода рада у судовима истакло је низ проблема: преоптерећеност судског кадра и велико заостајање у решавању предмета; наслеђене старе навике: формализам, бирократизам, шематизам; слаба организација рада и слаб додир између особља у суду; недостатак материјалних услова за рад и непостојање кодификације итд. Особиту је пажњу привукло питање односа судије према закону и остварење начела законитости: истакнуто је да судија мора стваралачки активно а не пасивно примењивати закон, у ком циљу је потребно да судије добро познају нашу стварност и законитости њеног развика и да буду високо политички свесни, како би закон и право схватили као оруђа у класној борби за изградњу новог друштва, а не као ствари по себи.

Комисија је донела закључке у којима у погледу привредног судства утврђује да Закон о привредним судовима решава сва главна питања из ове области. Једино што треба решити јесу питања материјалног и формалног права које ови судови треба да примењују, те се позива на постављање посебних процесних прописа за рад привредних судова, а нарочито на ограничење правних лекова. У погледу метода рада судова комисија је закључила да је дужност судова да не само утврђују постојеће друштвене односе него и да подржавају развика нових, као и да судови треба да се боре против формализма, догматизма и конзервативизма. У погледу друштвене контроле рада судова гаранције њихове независности треба и даље развијати ради обезбеђења законитости. „Правни факултети и удружења правника требало би да се још више баве проблемима правосуђа и да својим мишљењима и предлозима помажу судијама у доношењу што бољих одлука“. Најзад, у погледу учешћа грађана у правосуђу „Конгрес сматра да повремене судије треба да учествују у суђењу у свим првостепеним судским већима која решавају кривичне и грађанске (парничне) предмете, осим ако економија поступка захтева суђење од стране судије појединца, а права и интереси грађана и заједнице овим се не доводе у питање“. Скре-

ће се пажња на важност избора способних повремених судија, као и на улогу претседника суда, а такође и претседника већа, у раду с повременим судијама, и тражи се да се на основу Закона о судовима донесе потребна парвила о раду повремених судија.

У комисији која је радила на принципима управног поступка пажња се усредредила само на извесне основне проблеме управног поступка који је у припреми. Свде су, с једне стране, расправљана теоретска питања о основној физиономији нашег управног поступка као саставног дела правног поретка социјалистичке демократије, а, с друге стране, практична питања конкретне организације поступка. Међу првом групом питања нарочиту су пажњу изазвала питања одумирања државе и претварања државне власти све више у друштвену, и у вези с тим промене улоге управних органа и управног поступка код нас. Извучени су значајни закључци о начелним последицама које ова промена улога доноси у поступку. У вези с овим особито је постављано питање друштвених организација и поступка пред њима кад су оне овлашћене да доносе решења у управном поступку о правима грађана. Поред овога, претресано је и питање развијања самоуправљања политичко-територијалних јединица, особито комуна, и њихов положај у управном поступку. Међу практичним питањима, највише је претресано питање надлежности, првостепене и другостепене, посебице у вези с развојем општина у комуне. Пажња је била усмерена на разграничење надлежности између среза и општине и на врсту правних прописа којима би се ово разграничење могло извести.

У својим закључцима комисија је поздравила иницијативу Савезне народне скупштине за доношење Закона о општем управном поступку, истичући да тај Закон мора бити у складу с општим начелма уређења наше земље, а пре свега с начелом самоуправљања. Циљ закона треба да буде учвршћење законитости и заштита права грађана и организација. У ту сврху „треба утврдити начело саслушања странака пре доношења решења, начело јавности усмене расправе, као и обезбедити правилно спровођење испитног поступка у циљу утврђивања свих чињеница које су од значаја за доношење правилног и законитог решења“. Док се не развију општине, у првом степену треба да буду надлежни народни одбори среза и града, но треба омогућити пренос надлежности с ових на одборе општина „у складу са њиховим развитком“. Поступак треба да буде брз и законит, а народне одборе и савете не треба оптерећивати доношењем конкретних решења. Треба тачно одредити случајеве ништења правоснажних решења. Треба поново размотрити питање организације управног судства.

Најзад, у комисији која је обрађивала основне принципе радног права истакнуто је да је услед новог привредног система и радничког самоуправљања нужно прилагодити наше радно право новим условима. У вези с тим преовладало је схватање да треба спровести јединствену кодификацију радног права. Поводом тога је расправљано неколико питања која кодификацијом треба решити: постоји ли и даље радноправни однос код нас, да ли службеничко право службеника у државном апарату и радно право радника у привреди чине јединствену грану права или не, да ли јавноправни однос треба и даље заснивати уговором о раду или изјавом радника и одлуком предузећа, како се најбоље може остварити право на рад итд. Сасвим је разумљиво што је међу овим питањима највише пажње посвећено праву на рад и условима његове реализације на данашњем ступњу нашег развоја. Притом се широко историски и упоредно испитивало решавање овог проблема у другим правима.

Исто тако је велика пажња посвећена начелном одређивању места радноправних односа у нашем друштвеном поретку.

У својим закључцима комисија утврђује да је потребно, услед промена насталих у нашем друштвеном уређењу, извршити ревизију свих наших прописа из области радног права и услед тога приступити његовој кодификацији, како би се обезбедила целovitост и непротивречност тих прописа. Радно право претставља посебну грану права, која регулише радни а не имовински однос па стога његова кодификација мора бити одвојена од кодификације имовинског и привредног права. Основна начела која треба да изрази кодификација јесу: „право на рад, добровољност радног односа, расподела према уложеном труду, заштита лица у радном односу — нарочито жена, омладине и инвалида у радном односу, материјално обезбеђење у случају радне неспособности (социјално осигурање) и привремене незапослености и лична одговорност за лични рад“. Циљ кодификације треба да буде што пунije остварење права на рад и заштита права радног човека, а она треба да дође од поставке постојања радноправног односа код нас.

6 октобра пре подне Конгрес је поново радио у пленуму. Усвојени су резолуција Конгреса, коју овде објављујемо у целини, и закључци појединих комисија, чију смо главну садржину препричали при излагању њиховог рада. Конгрес је упутио телеграм Претседнику Титу. Закључујући Конгрес председавајући В. Симић је истакао његов успех и потребу редовног сазивања даљих конгреса.

Резолуција о улози права и правника у данашњем друштвеном уређењу

I

„Први Конгрес правника утврђује:

„1. Право и законитост све више јачају као нужност и једна од битних особина наше социјалистичке демократије. Томе су дали признати и позитивни допринос и правници Југославије својим радом на заштити права грађана, установа и организација, на остваривању законитости и учвршћењу новог правног поретка.

„За јачање улоге права потребан је не само још већи утицај и бољи квалитет правника, већ и појачана потпора државних органа, друштвених организација и самих грађана раду правника.

„2. Поред несумњивих успеха наше правне науке и праксе, нарочито после одлука IV Пленума ЦК СКЈ, још увек постоје разне слабости у схватању и примени наших закона, које се углавном огледају у утицају старих и заосталих метода рада, а понекад у недовољном узимању у обзир наших друштвено-политичких елемената, што има за последицу, да се у неким случајевима закони и правосуђе користе у сврхе противне правима грађана и интересима социјализма.

„3. Улога правника у народним одборима, у управи и у привредним организацијама све више јача и треба је и даље јачати. Нарочиту важност посветити оспособљавању и раду правника у привредним организацијама да би се радничко самоуправљање и привредно пословање остварило у складу са законима и интересима друштвене заједнице и самих произвођача:

„4. Адвокатура још није нашла потпуно одговарајуће место у нашем друштвеном уређењу и напори свих правника у нашој јавности треба да се упуте у правцу усклађивања положаја и улоге адвокатури са системом друштвене контроле и развијањем одговорности сваког који врши јавне функције.

„5. Правни факултети треба да обезбеде идеолошку страну наставе и научног рада. Они ће и даље развијати и усавршавати систем наставе и научног рада и изнајзати такве наставне и педагошке облике и методе који би их што тешње повезали са проблемима социјалистичке стварности и праксе, како би студенти добили спрему коју тражи наш правни развитак. У ту сврху потребно је спровести основно изједначење у наставним плановима свих правних факултета.

„Они ће у сарадњи са студентским организацијама давати потстрека за све више иницијативе и одговорности студената за студије.

„Питање даљег развитка правних факултета као највиших наставних установа друштвених наука не може се решити само механичким спајањем правних и економских факултета. Овом питању посветити посебну пажњу и ради налажења решења обезбедити сарадњу удружења правника и економиста.

„6. Омогућити што шире остваривање правног васпитања наших грађана, и нарочито стално стручно-идеолошко усавршавање правника после дипломирања.

II

„Прихватајући горње констатације, као свој заједнички став, правници окупљени на Првом конгресу указују на следеће обавезе свих правника Југославије:

„радити да се доврши изградња новог правног система, нарочито доношењем трајнијих и усклађених законика и закона;

„систематски градити марксистичку социјалистичку правну науку и настојавати да се примена закона и права врши са таквим схватањем и културом који омогућују да се и наше право остварује не само по закону већ и према његовој друштвено-политичкој функцији;

„на свим местима на којима се налазе правници ће, не губећи никад из вида да је правна делатност у суштини политичка функција, откривати незаконитости, злоупотребе, искоришћавања, бирократске, кажњиве и криминалне делатности насланајући се у томе на претставничка тела и друштвене организације и добијајући од њих неопходну потпору;

„стално се стручно и идејно усавршавати, да би се примена социјалистичког правног система обезбедила што верније и што јединственије у целој земљи;

„активно учествовати у раду правничких удружења и других стручних правних форми не занемарујући опште друштвене и политичке дужности које правници имају као грађани, као нераздрвојни део радног народа.

III

„Први Конгрес правника изазвао је велико и живо интересовање не само правника него и целе наше јавности. Он се одликовао високим нивоом дискусије и конструктивним предлозима за развитак и усавршавање нашег правног система и тиме за јачање наше социјалистичке демократије. Конгрес је у слободној измени мишљења допринео знатном усклађивању и изједначавању схватања у појединим питањима права.

„Први Конгрес је показао оправданост оваквих општих правничких саветовања и потребу не само за даљим одржавањем Кон-

преса, већ и за сазивањем саветовања правника за претресање појединих питања од важности за развитак нашег права и његову примену.“

Ако се баци општи поглед на рад Конгреса, може се рећи да је Конгрес успео, нарочито с обзиром да је то био први конгрес. Преко две хиљаде учесника, велико интересовање које су они показали за рад, активно учешће великог броја у раду Конгреса (преко 50 писаних реферата, од којих неки претстављају читаве обимне монографске студије, и велики број дискусаната), жив интерес јавности за овај рад итд. јесу видљив спољни доказ за то. У успех Конгреса треба уписати, као прво, што је пробудио код великог броја правника интерес за тачно одређивање њиховог положаја и значаја у изградњи новог друштва. Иако не од званичних чинилаца, али ипак је, неко време после Ослобођења нарочито, било извесног занемаривања, ако не и ниподаштавања права и правника. Данас нема сумње да су се право и правници афирмиралли као неопходан елемент у изградњи социјалистичке демократије, и Конгрес претставља најизразитију манифестацију овог стања. Нема сумње да је рад Конгреса показао широким масама правника праваца њихове делатности, који би се могао кратко формулисати: законитост у служби социјализма. Друго, Конгрес је такође показао пуно морално-политичко јединство наших правника баш у смислу који је истакнут — употребити право у изградњи социјализма. У томе су се сви слагали. Па иако је дошло до неслагања и различитих мишљења у низу конкретних питања расправљаних на Конгресу, ипак су сва та мишљења била руковођена основним циљем: наћи најбоље средство за учешће права у изградњи социјализма. Треће, Конгрес је темељно расправљао најосновнија и најактуелнија питања изградње нашег правног поретка. те је несумњиво допринео тој изградњи скроман, али важан удео. Разуме се да многа од тих питања нису могла бити до танчина разматрана, али утолико пре су баш морала бити расправљена најбитнија, начелна питања, и тако се могао чути глас широке правничке јавности. У вези с тим стоји и та добра сграна Конгреса што је он извео пред јавност низ правника који се досад нису чули у широј јавности ни у правним часописима, а који су овде имали прилику да изнесу своја драгоценна искуства из широке области правног рада. Тиме је проширен видик нашег права и отворене перспективе масовнијег рада на његовој обради од много већег броја људи. Најзад, не треба занемарити ни то да је Конгрес широкој јавности показао важност делатности правника и подигао њихов друштвени углед.

У поређењу с овим добрим странама које је Конгрес показао, његови недостаци изгледају много мањи, и они су углавном организационог карактера. Показало се, најпре, да је овако кратак рок пада Конгреса — свега два и по радна дана — прекратак за тако обиман програм какав је Конгрес имао. Због тога је низ питања морао остати само начет, а нека важна питања нису могла бити ни дотакнута. То особито јасно излази на видело кад се упореде реферати и дискусија о њима. Дискусија није успевала да претресе ни десети део питања обухваћених рефератима. То, додуше, рекли смо, има ту добру страну, што је усредредило дискусију на главна питања, али ни та главна питања нису могла бити потпуно расветљена. Стога је остао утисак да Конгрес није дао ни изблиза оно што је могао дати, да су велике „унутрашње резерве“ Конгреса остале неискоришћене. Овај утисак је био још очигледнији у погледу рада у пленуму. Низ изванредно важних питања је тамо био постављен, али нерасправљен. Свему је био узрок — план рада, који је предвиђао прекратко време. Ово је изазвало и једну другу негативну последицу — релативно мало учешће дискусаната у поређе-

њу с огромним бројем учесника. Притом су већином учествовали познати и рутинизирани говорници, који се најчешће чују и на другим местима, тзв. „теоретичари“, тј. професори правних факултета и руководиоци високих правних служби. Нема сумње да њима и припада прва реч. Али, њихова мишљења долазе до изражаја и у другим приликама. Међутим, широка маса правника, тзв. „практичара“, није много учествовала. Иако је, како смо рекли, Конгрес био прилика где су многобројни нови „непознати“ људи из широке масе правника рекли своје мишљење, које је драгоцено, ипак је њихов број остао релативно мали. Да је рад Конгреса био дужи и да људи просто нису били спутани кратконом времена и устручавањем да говоре међу првима, Конгрес би несумњиво показао много већи успех. У вези с овим може се поставити и питање је ли рад комисија био добро руковођен. У похвалној тежњи за демократијом и што потпунијом слободом говора можда није било довољно бриге да се дискусија каналише на битно, да се не понавља што је речено; најзад, да се скрати време говора — не, додуше, на десет минута, како се мислило, али бар на двадесет или пола часа. Све је ово морало бити чињено с обзиром на кратко време. Такође је требало да претседништва секција постављају конкретна питања која произлазе из реферата и дискусије, да с времена на време резимирају изнета гледишта, супротставе их и расправе нерашчишћене ствари.

Но, рекосмо, све је ово, пре свега, резултат недовољног искуства с обзиром да је то први конгрес. Искуство Првог конгреса несумњиво показује да је установа конгреса необично важна за даљи развој нашег права и за уздизање правних кадрова. Уочени недостаци ће послужити да се убудуће конгреси још боље организују. Намера је, како је и изражено при закључењу Конгреса, да се конгреси сазивају сваке друге године.

Најзад, да изразимо једну жељу, која је, вероватно, жеља свих учесника — штета би била да резултати рада Конгреса остану недовољно искоришћени. А то би био случај ако се у једној споменици не би објавили и реферати и дискусија на Конгресу.

др. Рад Д. Лукић

Одбране дисертација на Правном факултету у Београду. — Никола Николић, директор дирекције Државног осигуравајућег завода у Београду, одбранио је 28 октобра 1954 своју докторску дисертацију „Уговор о осигурању“.

Зоран Антонијевић, асистент Правног факултета у Београду, одбранио је 2 новембра 1954 своју докторску дисертацију „Одговорност возара по уговору о превозу робе“.

Рад Катедре и Општег семинара за државно и међународно јавно право. — Током школске 1953/54 године делатност Катедре за државно и међународно јавно пра-

во је била усмерена на решавање низа основних задатака од којих зависи рад на групи предмета које обухвата. На редовним састанцима разматрано је неколико значајних школсконаставних питања. Пошто је било неопходно даље усклађивање планова и програма свих научних дисциплина сагласно новим потребама наставе, претресани су пројекти истих поднети од стране сваког предметног наставника и након тога у виду предлога достављени Наставној комисији факултета. Тај рад је успешно и на време обављен у погледу свих предмета осим Социологије и Упоредног уставног права зато што за њих није било наставника те се није могло ни

приступити утврђивању места и програма предавања, иако је увек истицана и корисност и велика улога тих двеју дисциплина за солидније и потпуније образовање студената. Водећи рачуна о чињеници да нормалан рад у великој мери зависи од стања расположивог кадра наставног и помоћно-наставног особља, Катедра је предузела низ корака да се оно побољша. У том циљу објављивани су неколико пута конкурси, расправљано о кандидатима и поднети конкретни предлози Савету факултета. Изабрана су два нова асистента за Теорију државе и права, а за Уставно право с Историјом народне власти постављена су два спољна сачетника Катедре. На једном састанку, приликом разматрања о досадашњим искуствима и даљој перспективи уставно-стипендиста Катедре, констатовано је да се оваква форма стручног уздизања и оспособљавања студената након дипломирања показала корисном и оправданом те да и за наредну школску годину треба обезбедити већи број стипендија и учинити све да успех буде што потпунији. Поред тога, више пута су третирани разни проблеми извођења наставе и других форми рада (вежбе, семинари, стручне студентске групе) на тај начин што су пружене усмене информације о резултатима као и сугестије о даљем раду.

У начелу Катедра се није оријентисала на одржавање састанака посвећених дискусији о појединим научним темама. Међутим, у мају 1954 организована је у оквиру Катедре дискусија о основним проблемима демократије, а нарочито социјалистичке демократије на основу искустава и теориских достигнућа у нашој земљи, у којој су учествовали и проф. Ж. Ведел из Париза и низ наших истакнутих политичких и научних радника.

Рад Општег семинара текао је углавном као и претходне 1952/53 године. Пошто су се састанци повремено одржавали, континуитет рада и контакт између оних који су у њему радили нису могли доbitи чвршће облике. Одржана су

укупно четири састанка на којима су читани реферати стипендиста Катедре о актуелним и интересантним темама, после којих је вођена жива и плодна дискусија и то: „Прилог дискусији о настанку нове Југославије“ (С Врачар), „Три сазремене буржоаске теорије права“ (Д. Продановић), „Неке карактеристике нашег скупштинског система“ (П. Николић), „Солидаристичко схватање о држави у теорији Л. Дигија“ (Р. Павићевић).

На крају треба нарочито нагласити да је Катедра уложила знатне напоре да се на Правном факултету у Београду оснује Институт политичких наука. Израђен је предлог правила о раду и предузете остале мере за што скорији почетак рада. Институт ће свакако задовољити једну потребу која се одавно осећа и уједно помоћи бољем решењу питања садржине рада како Катедре тако и Општег семинара.

С. В.

Рад Института за међународне студије. — Институт за међународне студије основан је на Правном факултету у Београду још 1936 а обновљен 1951. Иако увек скромних размера у погледу средстава, особља, библиотечког и документарног материјала, на сличан начин и у погледу циљева, он је вршио извесну корисну и значајну функцију у наставно-педагошком и научно-истраживачком правцу. Таква његова делатност произилазила је из статутних одредаба, према којима он треба да буде свелиште у коме ће се у циљу научног рада систематски прикупљати, сређивати и обрађивати материјал потребан за проучавање међународних односа и то у првом реду из области међународног јавног и приватног права, међународне политике привреде и финансија и спољних наука, као и где ће се стручно оспособљавати и научно усавршавати они који у њему раде (§ 1 Статута из 1937. односно чл. 2 Правилника из 1951).

Прикупљајући потребну документацију за извршење ових за-

дагака, Институт је формирао једну приручну библиотеку, која се састоји из стандардних дела из области међународног права, као и дипломатске историје, а поред тога располаже и документацијом Уједињених нација која му редовно пристиже.

Институт негује засад две врсте научно-педагошког рада, наиме рад са стручном студентском групом за међународно јавно право и дипломатску историју и рад са докторандима. У њима се обрађују и дискутују поједина питања из области међународног права или дипломатске историје под руководством и уз учешће управника Института проф. др. М. Радојковића и помоћног наставног особља. Осим тога, за докторанде се организују и циклуси специјалних предавања о појединим ширим проблемима из наведених научних области, као што су била предавања која су својевремено одржали професори Бартош, Радојковић, Благојевић, Лукић, Јездичић и Вајс.

М. М.

Рад Катедре кривичног права.— У своје раду у току протекле школске године Катедра кривичног права се у првом реду оријентисала на решавање наставних проблема. У том циљу на самом почетку школске године поново су прегледани наставни програми из појединих предмета Катедре, па су исти до учињених измена достављени Наставној комисији. У вези са извођењем наставе разматрано је и питање повећања броја наставног и помоћног наставног особља, па је у том смислу поднесен предлог Савету факултета. Истовремено са тим поднесен је и предлог у погледу избора нових стипендиста.

У спровођењу наставе нарочита пажња је усмерена на то да се поред предавања и другим формама рада помогне студентима у савлађивању наставног градива, као и да им се створе могућности за шире упознавање проблематике из оних грана науке за које се интересују. Тако су из Кривичног пра-

ва редовно одржаване вежбе које су се у првом семестру састојале из обраде појединих тема, док се у другом семестру рад на вежбама састојао у решавању задатака конструисаних на основу случајева из праксе.

Нарочита пажња указана је стручним групама. Ове групе постојале су за кривично право, за судску медицину и за криминалистику. На свим овим групама омогућавано је студентима дубље проучавање материја односно предмета, читани радови студената, решавани различити задаци, одржавана посебна предавања и др. У свему овоме постигнути су добри резултати. Тако су извесни радови чланова стручне групе за Кривично право били поднети на конкурс поводом првомајског фестивала, од којих су награђени радови: „О крвној освети уопште, и код југословенских народа“, „Проблем смртне казне“ и „О мотиwu у кривичном праву“.

Стручна група за криминалистику била је подељена у две групе: група за почетнике и група за оне који су током ранијих школских година слушали криминалистику и били чланови стручне групе. У оквиру ове стручне групе био је организован и један наградни конкурс на коме су најбољи радови били награђени књигама из области криминалистике. Поједини чланови ове стручне групе, који су се нарочито интересовали за практичан рад у области криминалистике, провели су по свршетку школске године извесно време на бесплатном практичном раду код органа унутрашњих послова.

Ради упознавања студената са практичним радом организован је већи број посета разним установама. Тако су организоване посете Окружном суду за град Београд где су студенти имали прилике да прате ток кривичног поступка, а затим посете душевној болници, просектури и др. Исто тако организовано је и више посета Криминалистичком музеју. Поред тога на крају школске године организован је један излет у Пожаре-

вац, где су наставници и асистенти са једном групом студената посетили Казнено-поправни дом у Забели и Казнено-поправни дом за жене-осуђенице у Пожаревцу.

Овако интензиван рад стручних група имао је за последицу слабије интересовање студената за рад Општег семинара Катедре, тако да је први састанак Општег семинара морао бити одложен због малог броја присутних, што је изазвало поремећај у предвиђеном плану семинара, тако да је од предвиђених састанака одржан само један, чему је допринело и то што је рад Општег семинара почео тек у току другог семестра.

Посебан проблем у раду Катедре било је оживљавање рада постојећег Криминалистичког института овог Факултета. У томе смислу припремљено је неколико нацрта нових правила овог Института, а независно од тога, решено да се у оквиру Института организује одржавање јавних предавања. Тако је одржан циклус од четири предавања са темом „О психологији исказа окривљенога“. Предавач је био Владо Водинелић, спољни сарадник Катедре. У другим правцима рад у Институту није могао да се развије због нерешених организационих питања (мали број наставника, асистената и других сарадника Катедре) као и због недостатка финансијских средстава потребних за нормалан рад Института.

М. Ђ.

Рад Катедре економских наука.
— У протеклој 1953/54 школској години Катедра се углавном бавила решавањем наставних питања, између којих је посебна пажња посвећена извођењу наставе Политичке економије. Узроке оријентисања Катедре на претежно наставна питања, и ове године као и ранијих, треба тражити пре свега у недовољном броју наставника а нарочито асистената на скоро свим предметима у оквиру

Катедре. Управо, услед тога што на неким предметима потоје само наставници док на другим само асистенти Катедра се током прошле школске године нужно бавила питањима нормалног тока наставе, од којих су већина на време и са успехом решена. Осећајући потребу у наставном кадру и ове године су чињени покушаји да се за предмет Политичке економије обезбеде стални наставници. Међутим позитивнијих резултата није било. Недостатак редовног наставника на том предмету изазвао је потребу да асистенти обављају и испите. У погледу нормалног тока наставе на осталим предметима ситуација је била отежана отсуством потребног броја асистената као и slabим интересовањем студената за економске предмете. Стога у току прошле године није радио Општи семинар.

Једно од најзначајнијих питања о коме се прошле године дискутовало на више седница Катедре као и посебним састанцима њених чланова са предмета Политичке економије, било је питање измене наставног програма тога предмета. Постављање овог питања на дневни ред било је резултат стечених искустава у настави која је јасно показала потребу измене постојећег наставног програма како у погледу његове актуализације, тако и у погледу прилагођавања потребама Правног факултета. Катедра је донела оквир новог наставног програма за предмет Политичку економију на чијој ће се разради и спровођењу у живот почети већ у овој школској години.

Поред изнетих питања, у току протекле школске године Катедра је расправљала и о другим наставним питањима. Од осталих питања на седницама је расправљано и о раду интерфакултетске конференције у Љубљани и темама које би се на њој дискутовале, затим о питању учешћа катедре у раду „после дипломског студија“, месту економских наука на Правном факултету итд.